

Istanbul Water Tribunal

Tütün Deposu, Istanbul, March 14, 2009

DAVA KONUSU: Munzur Vadisindeki Konaktepe Barajı ve Konaktepe I ve II Hidroelektrik Santralleri

Davacılar:

Tunceli Birlikleri Federasyonu Munzur Vadisini Koruma Kurulu

Davalılar:

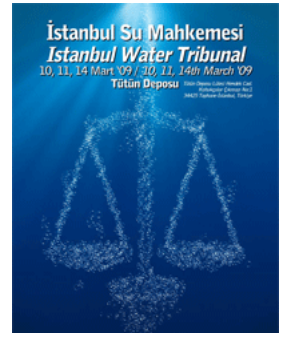
Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, ANKARA, Türkiye
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı, ANKARA, Türkiye
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, ANKARA, Türkiye
Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Orman Bakanlığı, ANKARA, Türkiye

OLAYLAR:

1) 42.000 hektarlık yüzölçümüyle Türkiye'deki ulusal parkların en eski ve en büyüklerinden biri olan Munzur Vadisi Ulusal Parkı, ulusal park statüsünü 1971'de kazanmıştır. Türkiye'nin Tunceli ilinde yer alan bu Ulusal Park, üç koruma bölgesinden oluşur. Bölgede, bazıları bu yöreye özgü olan önemli miktarda hayvan ve bitki türleri bulunmaktadır.

2) Tunceli halkı Alevidir. Munzur Vadisi'nde yer alan *Munzur Baba* isimli türbe Aleviler için çok büyük ruhani öneme sahiptir. Yerel halkın Alevi ve Kürt-Zaza kimliği Türkiye'de baskın olan etnik ve dinî çoğunluktan farklıdır. Son yüzyılda, bölge siyasi ve sosyal istikrarsızlıktan olumsuz yönde etkilenmiş, bu da zorunlu göç dalgalarına neden olmuştur. 1930'larda bölgeden zorunlu göçe zorlanan halk 1950'lerde Tunceli'ye geri dönmüştür, ancak 1994'ten bu yana göç edenlerin tamamının geri dönüşü halen mümkün olamamıştır.

3) Munzur Projesine ilişkin fizibilite çalışmaları 1960'larda, projenin 1967 Fırat Nehri Havzası Kalkınma Raporuna dahil olduğu dönemde başlamıştır. Proje kapsamında altı baraj ile sekiz hidroelektrik santrali yer almaktadır. Bunlardan iki baraj ve bir santral tamamlanmak üzeredir, diğer dördünün nazım planları ve iki baraj ve santral çiftinin de planlama safhaları tamamlanmıştır.

4) Bir baraj ve Konaktepe I ve II adlı iki hidroelektrik santralının inşaatını kapsayan Konaktepe Projesi (Proje) 1994 yılında Munzur Projesinin yatırım programına dahil edilmiştir. Planlama safhası tamamlanmıştır. Proje tamamlandığında 384.5 MW toplam yükte 1.571 GWh/yıl enerji üretileceği öngörülmekte olup, bu rakam Türkiye'nin toplam enerji üretiminin %1.2'sine tekabül etmektedir. Bu projeden elde edilecek enerjinin yıllık tutarı 80 milyon dolardır.

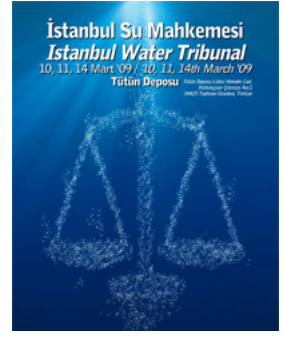
5) Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu 10.09.1998 tarihinde Projenin inşaatına ilişkin sözleşmenin ihalesini Türkiye ile ABD arasında 26.02.1998 tarihinde imzalanan bir protokol çerçevesinde oluşturulan uluslararası bir konsorsiyuma vermiştir. Proje, Devlet Su İşleri'nin 1999 malî yılı yatırım ve uygulama programına ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın programına dahil edilmiştir. 15.11.1999 tarihinde, ABD'li Stone & Webster firmasının liderliğinde Türkiye ve ABD'li firmalardan oluşan konsorsiyum bakanlar kurulu kararıyla onaylanmıştır.

6) Bakanlar Kurulu, 10.09.1998 tarihinde ABD ile Türkiye arasında imzalanan bir protokol çerçevesinde kararlaştırılan bir konsorsiyum tarafından icra edilmesi dolayısıyla, Projenin 2886 sayılı Devlet İhale Yasasının kapsamında olmadığına karar vermiştir.

7) Dava, Türkiye mahkemelerinde görülmüş ve 05.07.2005 tarihinde Danıştay 10. Dairesi davacıların yürütmenin durdurulması yolundaki talebini kabul ederek projenin iptali hükmünü vermiştir. Mahkeme, uygulama projesinin 07.02.1993'ten önce hazırlanmamış olması nedeniyle, bazı koşullar altında çevresel etki değerlendirme raporu zorunluluğundan muafiyet veren Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliğinin Geçici Madde 4'ünün bu proje için geçerli olmadığına karar vermiştir. Mahkeme, söz konusu raporun bulunmaması durumunda, projenin mahalinin bir ulusal parkın sınırları içerisinde olmasından dolayı, projenin hukuki açıdan geçerli olmadığına hükmetmiştir.

8) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin kararı temyiz etmesi üzerine, Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, Danıştay 10. Dairesinin kararını bozmuştur. Genel Kurul, barajın ve elektrik santralının mahallerine 1984 yılında, yani uygulama projesi tamamlandığında karar verilmiş olması nedeniyle, projenin Yönetmeliğin sağladığı muafiyetten faydalanması gerektiğine karar vermiştir. Genel Kurul ayrıca, Projenin finansmanının tamamen uluslararası bir konsorsiyum tarafından karşılanması dolayısıyla, Projenin Devlet İhale Yasasının 89ncü Maddesi kapsamında "nitelikli iş" olduğuna karar vermiştir. Bununla birlikte, Genel Kurul, kredi kuruluşlarının isteği üzerine, konsorsiyumun Dünya Bankası standartlarında bir çevresel etki değerlendirme raporu hazırlattığını da kaydetmiştir.

9) Genel Kurul'un kararından üç yıl geçmiş olmasına rağmen, söz konusu raporun hazırlandığına dair herhangi bir kanıt mevcut değildir ve böyle bir çalışmanın sonuçları kamuya açıklanmamıştır.

10) Davacıların Genel Kurul'un kararının düzeltilmesi yolundaki talepleri 25.01.2007 tarihinde usul hukuku gerekçesiyle reddedilmiştir. Türkiye'deki hukuki çareleri tükenen davacılar, Strazburg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne şikayette bulunmuşlardır. Bu mahkeme henüz herhangi bir karar vermemiştir.

11) Söz konusu bölgede herhangi bir arkeolojik inceleme yürütülmemiştir.

12) Yerel halk projenin yoksulluğu ve göçü arttıracığından ve aynı zamanda 1994'te Tunceli'den göçe zorlananların dönüşü açısından yeni engeller yaratacağından endişe duymaktadır.

AŞAĞIDAKİ HUSUSLARI GÖZ ÖNÜNE ALARAK:

1) Yeterli miktarda ve kalitede su sağlanması temel bir insan hakkı olup bu hakkın tam olarak kullanılmasının ilgili hükümetlerce teminat altına alınmasının gerekliliği evrensel olarak kabul edilmiştir (BM Konseyinin İnsan Hakları Beyannamesine ilişkin 2002 tarih ve 15 sayılı Gözlemi);

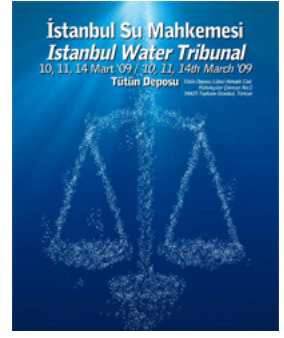
2) Su diğer herhangi bir ürün gibi ticari bir ürün olmayıp, korunması, savunulması ve buna göre muameleye tabi tutulması gereken bir miras olarak görülmelidir (Avrupa Birliği 2000 yılı Su Çerçeve Yönergesi);

3) Çevre politikaları doğal kaynakların akıllıca ve rasyonel bir biçimde kullanımıyla çevrenin kalitesinin muhafaza edilmesi, korunması ve iyileştirilmesi amacına yönelik olmalı; önleyici olma ilkesine ve önleyici tedbirlerin alınması ilkesine dayalı olmalıdır (Avrupa Birliği 2000 yılı Su Çerçeve Yönergesi);

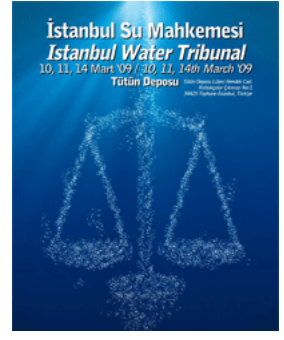
4) Su politikası için saydam, etkili ve tutarlı bir yasal [ve idari] çerçeve gereklidir (Avrupa Birliği 2000 yılı Su Çerçeve Yönergesi);

5) Mahalli topluluklar biyolojik kaynaklara ve bunların yönetilmesine olan bağımlılıkları temelinde gelişirler. Bunu yaparken biyolojik çeşitliliğin muhafaza edilmesi ve bu çeşitliliğin unsurlarının sürdürülebilir bir biçimde kullanılmasına ilişkin yeterli uygulamalar geliştirirler (1992 yılı Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi);

6) Bir nehir havzasında suyun kullanımının sınır ötesi etkileri olabilir. Böyle bir durumda çevre hedeflerine ulaşımın gerekleri tüm nehir havzası bölgesi için koordine edilmelidir. (1992 yılı, Birleşmiş Milletler Sınır Aşan Su Yolları ve Uluslararası Göllerin Korunması ve Kullanımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi)

- 7) Zorunlu ve öncelikli kamu yararı gerekçesi olmaksızın gerçekleştirilen büyük ölçekli kalkınma projeleri nedeniyle rastgele bir biçimde evinden veya alıştığı yaşama ortamından çıkartılmaya karşı her insan korunma hakkına sahiptir (Birleşmiş Milletlerin 1998 yılında yayınlanan, Ülke İçi Yer Değiştirmeye İlişkin Yol Gösterici İlkeler, İlke 6(c));
- 8) Devletlerin birincil görev ve sorumluluğu, ülke içinde yerinden edilmiş insanların evlerine veya yaşamaya alıştıkları konutlara güvenli ve insan onuruna yakışır bir biçimde dönmeleri için gerekli koşulları hazırlamak ve vasıtaları sağlamaktır (Birleşmiş Milletlerin 1998 yılında yayınlanan, Ülke İçi Yer Değiştirmeye İlişkin Yol Gösterici İlkeler, İlke 28);
- 9) Konaktepe Projesinin ekosistem ve hidrolojik döngü üzerinde önemli etkileri olacak, bunun sonucunda sudaki ve karadaki biyoçeşitlilikle birlikte önemli sayıda insanın geçim kaynağı yok olacaktır;
- 10) Önerilen projenin inşası sular altında kalacak alanlarda ciddi çevresel, ekolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlar doğuracaktır. Projenin uygulanmasının ve finansal olarak hayata geçirilebilirliğinin değerlendirilmesinde söz konusu sonuçların da göz önüne alınması gerekir.
- 11) Önerilen projenin inşası Tunceli'nin çok özel tarihi, kültürel ve dinsel mirasına ciddi zararlar verecektir.
- 12) Proje Tunceli'den yeni bir göç dalgasına neden olabilir ve 1994 yılında bölgeden göç etme zorunda bırakılanların geri dönmesini engelleyebilir;
- 13) Ulus ötesi bir niteliği olan Munzur Nehri boyunca inşa edilecek barajların Türkiye'nin son yıllarda düzelmekte olan, komşusu İran ve Suriye ile ilişkileri üzerinde olumsuz etkileri olabilir (Avrupa Birliği 2000 yılı Su Çerçeve Yönergesi ve 2004 yılı Avrupa Komşuluk Politikası);
- 14) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını ihlal ederek (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 56; 2872 sayılı Çevre Yasası; 2873 sayılı Milli Parklar Yasası) söz konusu Projeyi çevresel etki değerlendirme raporu kapsamı dışında bırakmış, projeyi ilgili ulusal yasal mevzuatta yer alan usule ilişkin kurallardan da muaf tutmuştur;
- 15) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti söz konusu Projeyi, kamu ihaleleri usulünün dışında bırakarak Projeye yetki verilmesiyle ilgili ulusal yasal mevzuatta yer alan kurallardan da muaf tutmuştur (Kamu İhaleleri Yasası Madde 89);
- 16) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yer alan temel insan hakları ve demokrasi ilkeleri ihlal edilerek, Projenin tasarım ve onay sürecinde yerel halkla gereken biçimde istişarede bulunulmamış, yerel halkın projeye ilgili itirazları göz ardı edilmiştir.

AŞAĞIDAKİ KARARLARI ALIR:

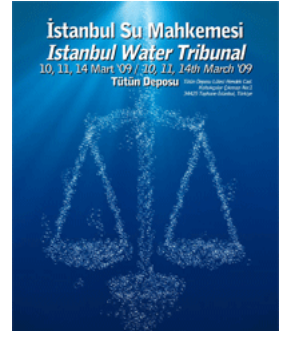
- 1) Davacıların Munzur Vadisinde önerilen Konaktepe baraj ve hidroelektrik santrallerinin inşasından doğacak sorunların kamuoyuna açıklanması dilekçesini kabul etmek;
- 2) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinden halen inşa edilmiş ve planlananlarla sınırlı kalmayarak, Munzur Nehri Havzasına ilişkin tüm inşaat programıyla ilgili olarak bir çevre etki değerlendirme raporu hazırlanması talimatını vermesini talep etmek;
- 3) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini demokrasi ilkelerine saygı göstermeye ve yerel halkın gerek Türkiye Cumhuriyeti Anayasasından ve yasalardan gerekse Türkiye Cumhuriyeti

Devletinin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşme-lerinden kaynaklanan hak ve özgürlüklerini kullanmasını sağlamaya ısrarla davet etmek;

- 4) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini, Munzur Vadisindeki, insanlığın ortak mirası olan ekolojik ve kültürel hazineleri korumaya çağırarak;
- 5) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Tunceli halkının güçlü ve sürekli itirazına rağmen, Konaktepe Projesini sürdürmesini mümkün kılacak şekilde, ihaleleri, inşaat sözleşmelerini ve uygulama sürecini amir yasa ve yönetmelikleri manipüle etmesini kınamak;

AŞAĞIDAKİLERİ ÖNERİR:

- 1) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, yerel doğal kaynakların tam, etkili ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını sağlayacak alternatif politikaların geliştirilmesi amacıyla, kalkınma amaçlı inşaat, su kullanımı ve enerjiye ilişkin genel politikalarını, sivil toplum ve etkilenen topluluklarla istişarede bulunarak gözden geçirmesi ve yeniden tasarlaması;
- 2) Bunu yaparken Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi (Kyoto Protokolü), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, UNESCO Dünya Mirası Komitesinin Dünya Kültür ve Doğal Mirasını Koruma Sözleşmesi de dahil olmak üzere, imzaladığı uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesi;
- 3) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bütüncül bir strateji geliştirme konusunda Birleşmiş Milletlerin Ülke İçi Yer Değiştirmeye İlişkin Yol Gösterici İlkelerini göz önüne alacağına ilişkin olarak 17 Ağustos 2005 yılında aldığı bir icra erki kararıyla yüklenmiş taahhüdü yerine getirmesi;

- 4) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin AB katılım süreci uyarınca çevre, insan hakları ve kültürel mirasla ilgili ulusal yasalarını AB yasalarıyla uyumlaştırma taahhütlerini yerine getirmesi;
- 5) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, su kullanımı ve enerji üretimiyle, Munzur Nehri Havzasına ilişkin mevcut ve geleceğe yönelik projeleriyle ilgili olarak geniş bir kamu tartışması açarak, demokratik bir toplumun temel ilkelerine bağlı kalması;
- 6) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin sosyal, çevresel ve kültürel faktörlerin yanı sıra ekonomik mülahazaları da birleştiren bir maliyet-yarar analizine dayalı, kapsamlı bir kamu yararı kavramı oluşturması;
- 7) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Çevre Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin Geçici 4. Maddesini iptal etmesi;

İstanbul'daki Tütün Deposu Oditoryumunda 10-14 Mart 2009 tarihleri arasında yapılması programlanmış İstanbul Su Mahkemesi duruşmaları tamamlandıktan, ilgili tarafların açıklamaları, kanıtları ve bildirimleri sunulduktan sonra aşağıda imzaları bulunan İstanbul Su Mahkemesi üyeleri Türkiye'de yapılması planlanan Konaktepe Barajı ve Hidroelektrik Santralının inşasına ilişkin davayla ilgili olarak yukarıdaki karara varmıştır.

Verdicts in the cases of the Istanbul Water Tribunal

Tütün Deposu, Istanbul, March 14, 2009

The undersigned members of the jury of the Water Tribunal, scheduled between March 10-14, 2009 in Tütün Deposu, Istanbul/Turkey, after the Public Hearings of the declarations, evidences and notices from the parties involved, render the following verdict on the case of :

Konaktepe Dam and Konaktepe I and II Hydropower Plants in the Munzur Valley

Pelin Batu
Turkey

Emel Kurma
Turkey

Dilek Kurban
Turkey

David Barkin
Mexico

Silke Helfrich
Germany

Maurits Groen
The Netherlands

Alexandre Camanho de Assis
Brazil

